

ETNIKAI–NEMZETI KISEBBSÉGGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30. 1250 Budapest, Pf. 33.

Tel.: 224–6700/472, fax: 224–6793

E-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

AZ INTÉZET 2012. ÉVI TUDOMÁNYOS TERVE

Az intézet 2012. évi munkatervében megjelölt feladatok szervesen kapcsolódnak az intézet 2010-ben meghatározott középtávú alapkutatásaihoz, az intézetfejlesztési és együttműködési programokhoz. A végleges kutatási programot jelentős mértékben befolyásolhatják majd a pályázati eredmények, a hazai kormányzati megbízások, valamint a nemzetközi együttműködésben kínálkozó egyéb lehetőségek.

Az alábbi főbb kutatási témákon belül a következő projekteket tervezzük:

I. ROMA TÁRGYÚ KUTATÁSOK

A magyarországi cigányság integrációjának kérdései című kutatás célja többes: egyrészt egy olyan módszertan kidolgozása, amely lehetővé teszi annak megállapítását, hogy a cigányság társadalmi integráltságában mutatkozó jelentős területi különbségeket hogyan befolyásolják az integráció külső és belső tényezői, másrészt 514 településre vonatkozóan a külső tényezők kvantitatív vizsgálata, harmadrészt kvalitatív vizsgálat 10-15 olyan településen, ahol a különböző mutatók alapján a belső tényezők hatása az integrációban szignifikánsnak tekinthető. Ebben az évben a munka arra a 10-15 településre koncentrál, ahol a kvantitatív mutatók alapján a cigányság integráltsága pozitív irányban tér el az országos átlagtól. A terepmunkát megelőző fázisban egyrészt a már meglévő adatbázisok alapján, másrészt további - például a település földrajzi elhelyezkedésére, típusára, jogállására, intézményhálózatára, politikai viszonyaira, stb. vonatkozó - források elemzésével településenként elkészül egy-egy előtanulmány. Az előtanulmányok információi alapján összegyűjtésre kerülnek azok a település specifikus kérdések, amelyekre a terepmunka során a településenként azonos kérdések mellett koncentrálni kell. Elkészül a kulturális mintázatokra vonatkozó kutatások szakirodalmi áttekintése, különös tekintettel arra, hogy az egyes módszertanok miként hasznosíthatók az empirikus roma kutatásokban.

II. A KISEBBSÉGEK JOGI, POLITIKAI HELYZETÉRE VONATKOZÓ KUTATÁSOK

*A Kárpát-medencei kisebbségek jogi helyzetének összehasonlító vizsgálata.*¹ A kárpát-medencei összehasonlító kutatás célja egyfelől egy, a magyarországihoz hasonló – de a szomszédos országok sajátosságait figyelembe vevő – komplex, legalább az 1990-es évek elejéig visszamenő adatbázis előállítása, amely a nemzeti jogalkotás területén egyaránt lehetővé teszi a jogtörténeti vizsgálódásokat és az adott ország kisebbségi jogi fejleményeiről szóló, rendszeres időközönként sorra kerülő elemzéseket. Másfelől viszont lehetőséget teremt – akár adott időperiódusok és kisebbségi jogágazatok lehatárolásával – a több országot magában foglaló összehasonlító vizsgálatokra. Ebben az évben megtörténik Magyarország vonatkozásában az 1945-2011. közötti joganyag internetes megjelenítése. Ausztria, Horvátország, Szlovákia, Románia esetében a jogszabályok folyamatos gyűjtése mellett

---

¹ A kutatásra OTKA pályázatot nyújtottunk be, tervezett időtartama 2012. 09.01.– 2015.08.31.

immár megkezdődhet az elemzések készítése is, míg Ukrajna, Szerbia/Vajdaság és Szlovénia tekintetében a gyűjtés folyamatossá tétele a feladat.

Kisebbségi pártok közpolitikai szerepe Kelet- és Közép-Európában² című kutatás négy ország – Bulgária, Szerbia, Szlovákia, Románia – négy kisebbségi pártjának az elmúlt tíz évben betöltött szerepét vizsgálja. A kutatás lezárásaként elkészülnek az ország- és a tematikus összehasonlító tanulmányok, amelyek tanulmánykötetben jelennek meg, illetve a kutatás eredményeit konferencián ismertetjük.

A kisebbségek politikai képviselethez való joga Európában – új perspektívák és gyakorlatok Közép-, és Délkelet-Európában.³ A projekt célja, hogy a közéleti részvétel, a kisebbségi politikai jogok nemzetközi jogi értelmezésének keretében megvizsgálja egyes európai országok (Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Magyarország, Románia, Szerbia) konkrét gyakorlatát, a nemzetközi standardok helyi megvalósítását a kisebbségek parlamenti képviselete, a konzultációs testületek felállítása, vagy a nyelvi jogok vonatkozásában. A nemzetközi összehasonlító elemzésen kívül a projektnek egyúttal az is célja, hogy amennyire lehetséges, mérhetővé tegye a kisebbségek közéleti részvételének hatékonyságát.

III. A MAGYARORSZÁGI NEMZETI ÉS ETNIKAI KISEBBSÉGEKRE, ILLETVE MIGRÁNSOKRA VONATKOZÓ KUTATÁSOK

A magyarországi kisebbségek 20. századi története⁴ című, 2011-ben indult középtávú intézeti projekt célja, hogy az 1920 és 1989 közötti időszakra vonatkozó releváns primer és szekunder források összegyűjtésével, kiértékelésével és feldolgozásával a tudatos építkezés jegyében a „kronológia, forrásfeldolgozás, monográfia” hármasságának jegyében elkészüljenek azok a hiánypótló kiadványok, amelyek a magyarországi kisebbségek legújabb kori történetét feldolgozzák. 2012-ben folytatódik a levéltári források feltárása, illetve a nemzetiségi sajtóanyag feldolgozása. Az év során a résztvevő kutatók az 1920-1945 közötti időszakra vonatkozó dokumentumokat, mindenek előtt a Külügyminisztérium és Miniszterelnökség fondjaiban fellelhető iratanyag összegyűjtésére fókuszálnak. A feltárt anyagokról iratjegyzék készül. Emellett folytatódik a Sonntagsblatt repertóriumának készítése is. Elkezdődik a magyar kormányzatok nemzetiségi politikáját bemutató kronológiai tételek összeállítása.

„die helfte hier und die helfte zuhause”⁵ A kutatás célja a második világháború után a Magyarországot érintő migrációs folyamatok - az országon belüli telepítések/települések, a németek kitelepítése, a szlovák-magyar lakosságcsere, a bukovinai székelyek „hazahozatala”, a szomszédos országokból érkező magyar menekültek elhelyezése – körülményeinek, politikai, gazdasági, társadalmi összefüggéseinek feltárása, az eredmények magyar és német nyelvű dokumentumkötetben való közzététele.

Kisebbségi önkormányzati választások Magyarországon 2006–2010. A kutatás célja, hogy – a választások főbb politológiai alapfunkcióit alapul véve – a kisebbségi választói névjegyzékek és a választások adatainak összegyűjtésével és feldolgozásával képet adjon a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek politikai részvételének egyes kérdéseiről. 2006–2007-es, valamint a 2010–2011-es választások elkülönült elemzését végül összehasonlító keretbe is helyezi, figyelembe véve az új kisebbségi törvény általi

² A kutatást az OTKA támogatja, időtartama 2010.03.01–2012.03.01.

³ A kutatásra OTKA pályázatot nyújtottunk be, tervezett időtartama 2012.09.01.– 2014.08.31.

⁴ A kutatásra OTKA pályázatot nyújtottunk be, tervezett időtartama 2012.09.01.– 2016.08.31.

⁵ A kutatás támogatására nemzetközi pályázatot nyújtottunk be, tervezett időtartama 2012. 07.01.–2015. 06. 30.

szabályozottságot, azaz folyamatokra, tendenciákra vonatkozó következtetések levonására is vállalkozik.

Migráns szervezetek Magyarországon⁶ című kutatás célja a Magyarországon élő harmadik országbeli állampolgárok által alapított és működtetett társadalmi szervezetek felmérése. A projekt eredményeként elkészül egy migráns szervezeti regiszter, 60 szervezeti adatlap és adatbázis 22 szervezeti és szakértői interjú és elemzésük alapján egy zárótanulmány.

Az ***Immigrant Citizens Survey***⁷ című kutatás célja reprezentatív survey adatfelvétel hét EU tagállamban élő migránsok körében. Magyarországon 1200 harmadik országbeli bevándorló megkérdezésére kerül sor, amelynek eredményeként egy összehasonlító statisztikai adatbázis születik.

Magyarországi helyzetkép az integrációs indikátorok tükrében⁸ című kutatás célja, hogy az eddigi kutatási eredmények feldolgozásával a magyar integrációs szakpolitika megalapozásához és fejlesztéséhez szolgáltatson adatokat. Ennek érdekében elemzi a nemzetközileg elfogadott indikátorokat figyelembe véve a korábbi hazai kutatások adatait, s ez által átfogó helyzetképet ad a harmadik országbeli állampolgárok társadalmi beilleszkedéséről. Sor kerül az integráció mérését szolgáló indikátorokkal foglalkozó nemzetközi szakirodalom, valamint a harmadik országbeliek társadalmi beilleszkedését vizsgáló kutatások áttekintésére, makrostatisztikai adatok és korábbi survey-adatbázisok másodelemzésére és összesen 11 indikátorhoz kapcsolódóan tanulmányok készítésére.

IV. A MAGYAR KISEBBSÉGI KÖZÖSSÉGEKRE VONATKOZÓ KUTATÁSOK

A kisebbségi magyar közösségek 20. századi története⁹ című keret-projekt az intézet középtávú prioritásai közé tartozik. Több szomszédos ország magyar közösségnek legújabbkori történetéhez kapcsolódóan indult meg a forrásföltáró munka és készülnek el az első eredmények. Így:

A vajdasági magyarság történeti kronológiája és dokumentumai 1945-1990 című kutatás keretében az 1955-1964 közötti időszakra vonatkozó historiográfiai anyag, a sajtó dokumentumok, illetve a magyar külügyminisztérium belgrádi nagykövetségének dokumentumai kerülnek feltárássra. Ebben az évben nemcsak elkészül, de kiadásra is kerül az erre az időszakra vonatkozó kronológia kötet kézírata.

A Kárpátaljai magyarság történeti kronológiája és dokumentumai 1944-1991 című kutatás keretében – igazodva az intézeten belül kidolgozott és elfogadott módszertanhoz – szükséges egy széleskörű historiográfiai elemzés elkészítése, a korabeli sajtó, a magyar külügyminisztérium és a kárpátaljai állami levéltár releváns fondjainak feltárása.

Az erdélyi magyarság történeti kronológiája és dokumentumai 1918-1940 című kutatás keretében 2012-ben a Társadalmi Egyesületek Szövetsége Központja és a Miniszterelnökség Magyar Országos Levéltárban őrzött fondjai, valamint a marosvásárhelyi Bernády György és a kolozsvári Bethlen György hagyaték kataszteri feldolgozása zajlik. Emellett elkezdődik az 1928-31 közötti időszak kronológiai tételeinek összeállítása is.

⁶ A kutatást az IRM és az EIA támogatja, időtartama 2011. 07. 1. - 2012. 06. 30.

⁷ A kutatást az Európai Bizottság Bel- és Igazságügyi Főigazgatósága által meghirdetett „Integration Fund Community Actions” pályázati Alap támogatja, időtartama 2011. 01. 1. – 2012. 06.30.

⁸ A kutatás támogatója az Európai Integrációs Alap.

⁹ A kutatás támogatására OTKA pályázatot nyújtottunk be, tervezett időtartama 2012.09.01. 2116.08.31.

*A népszolgálat fogalomtörténete az erdélyi magyar közírásban*¹⁰ című kutatás az 1930-as években megjelenő 'népszolgálat' fogalmát egy olyan kulturális kódnak tekinti, amely fogalomnak a különböző időszakokban való tartalmi összetevőinek, változásainak vizsgálata segítséget nyújt a magyar kisebbségi közösségek működésének tisztázásához. A kutatás eredményeként tanulmánykötet készül.

Az Otthon és haza című kutatás a magyar kormányzatok támogatáspolitikáját vizsgálja. A kutatás három dologra koncentrálna: a magyarságpolitikát megvalósító intézményrendszerre, a magyarországi támogatásoknak a kisebbségi önszerveződések intézményesülésében játszott szerepére, valamint a magyar kormányzati befolyásnak a romániai magyar politizálásra gyakorolt hatására. A vizsgálat alapkérdése, hogy a magyar nemzetépítésből kiszakadt romániai magyarság nemzeti kisebbségként való megszerveződésében milyen szerepet játszott a korabeli magyarországi politika. A kutatás eredményeként egy kismonográfia készül.

*A magyar kisebbségpolitika „ismeretlen” eminenciásai. Politikusportrék: Pataky Tibor, Vozáry Aladár, Hokky Károly*¹¹ című kutatás olyan személyiségek életútjának feldolgozására vállalkozik, akik a 20. század első felében jelentős szereplői, befolyásolói illetve partnerei voltak a magyarországi kisebbségpolitikának

*A határon túli német kisebbségek helye a magyar kormányzatok és a magyar kisebbségek politikai törekvéseiben (1920–1944).*¹² A történeti kutatás a két világháború közötti, a szomszédos országokban élő német és magyar kisebbségek történetével, eltérő érdekviszonyainak feltárásával, a kisebbségi elitek és az anyaországok szerepével, a magyar és német kormányok nemzet- és támogatáspolitikájával, valamint a komolyabb feszültségeket felmutató régiók (Szatmár, Szepesség) vizsgálatával foglalkozik. Az év során, a munka eredményeként elkészül a kézirat.

V. AZ EURÓPAI, NEMZETI ÉS LOKÁLIS IDENTITÁSOKRA VONATKOZÓ KUTATÁSOK

*Identitások és modernitások Európában*¹³. A kutatás kilenc európai országban – Bulgária, Horvátország, Finnország, Franciaország, Németország, Görögország, Magyarország, Törökország, Nagy-Britannia – vizsgálja az európai identitások sokféleségét, majd azt, hogy a különböző környezetekben hogyan alakultak ki ezek az önmeghatározások, s hogyan kapcsolódtak össze más folyamatokkal. A projekt záró szakaszában elkészülő tanulmányok a következő témákra fókuszálnak: hogyan jelenik meg az Európai Unió és a modernitás koncepciója a hétköznapi aktorok – szülők, tanárok, diákok – diskurzusában olyankor, amikor oktatási kérdések merülnek fel; az állami, a civil társadalmi szereplők és magánszemélyek diskurzusának összehasonlítása; az országok közötti összehasonlító elemzés. Az eredményeket a nem tudományos szféra képviselői számára is elérhetővé tesszük.

*Az Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben*¹⁴ című kutatás keretében befejeződik az interjúzás a vegyes-házasságokban élőkkal, dokumentálásra kerül a magyar pártoknak és a Csemadoknak a 2011. évi népszámlálással kapcsolatban kifejtett tevékenysége, Nyitracehiben a pasztorációs nyelv

¹⁰ A kutatás időtartama 2011-2012.

¹¹ A kutatás támogatására Bolyai János kutatási ösztöndíj kerül benyújtásra, időtartama 2012-2015.

¹² A kutatást a Bolyai János kutatási ösztöndíj támogatja, időtartama 2010-2012.

¹³ Az EU FP7-es keretprogramjában megvalósuló kutatás időtartama 2009. 05.– 2012. 04.30.

¹⁴ A kutatást az OTKA támogatja, időtartama 2009–2012.

miatt kialakult konfliktusok vizsgálata, valamint a zboraljai magyarság ünnepkultúráját rögzítő dokumentumfilm forgatása. A kutatást tanulmánykötet és konferencia zárja.

VI. JUDAISZTIKAI KUTATÁSOK

*Héber kódextöredékek feltárása magyarországi közgyűjteményekben.*¹⁵ című kutatás keretében ebben az évben befejeződik a több tucat magyarországi közgyűjteményben azoknak az állományrészeknek az átvizsgálása, amelyek kötéseiben leginkább előfordulhatnak héber töredékek. A 2013-ig tartó program hosszabb távú célkitűzése a közgyűjteményekben található töredékek számbavétele, azonosítása és publikálása.

Magyarországi zsidó temetők dokumentálása. A Csörsz utcai orthodox temető teljes feldolgozásának folytatása. A temetőben nyugvók személyén keresztül feldolgozásra kerül a budapesti orthodox zsidóság – ezidáig csak töredékesen megírt – története.

Elcsatolt területek zsidó közösségei 1920-1945 című nagyobb projekt első szakaszában Kárpátalja és Felvidék zsidó lakosságának a hatalomváltásokra adott reakciói, az önszerveződés, az elitstratégiák, a népi/nyelvi/nemzeti identitások belső rétegzettsége kerül vizsgálatra.

VII. EGYÉB TEVÉKENYSÉG

Az év során szeretnénk mind technikai, mind tartalmi szempontból az intézet honlapját megújítani, s az anyagi lehetőségek függvényében fejleszteni.

Az MTA Domus Hungarica illetve a Határontúli Magyar Tudományosságért Ösztöndíj Program keretében a társadalomtudományi kutatással foglalkozó ösztöndíjasok jelentős része az intézettől kér befogadó nyilatkozatot, ami azt is jelenti, hogy munkatársaink konzultációkkal, könyvtári, levéltári kutatások irányításával segítik munkájukat.

A gyakornoki program működtetését továbbra is fontosnak és eredményesnek ítéljük.

3. KIADVÁNYOK

Az intézet 2012. évi kiadványtervét mellékletként csatoljuk.

4. RENDEZVÉNYEK

Az intézet 2012. évi rendezvénytervét mellékletként csatoljuk.

---

¹⁵ A kutatást az OTKA támogatja, időtartama 2010-2013.